

Wat zoeken gezinnen in de stad ?

'Gezinshuisvesting binnen de stadsgrenzen' vormt één van de speerpunten binnen het compacte-stadsbeleid van de gemeente Amsterdam. De vraag is echter of bij dichtheden variërend van vijftig tot honderd woningen per hectare, zoals die bijvoorbeeld voor het VINEX-project IJburg zijn geprojecteerd, nog een interessant woonmilieu kan ontstaan voor gezinnen met kinderen en wat voor type gezinnen dat dan zullen zijn.

FRANK DEN HERTOOG*

Door het groeikernenbeleid van de jaren zestig en zeventig werden vooral gezinnen met kinderen aangemoedigd om zich te vestigen in groeikernen zoals Hoorn, Purmerend, Almere, Hoofddorp en Zoetermeer. De groeikern bood grotere en veiliger speelruimte voor kinderen en was bovendien financieel aantrekkelijk. De relatief snelle vervoersverbindingen garandeerden een goede bereikbaarheid van de werkgelegenheidscentra in en nabij de 'moederstad'. Dit vlotte woon-werkverkeer was noodzakelijk totdat op termijn ook de bedrijvigheid naar de nieuwe stedelijke gebieden zou verhuizen, het personeel achterna.

Dit laatste is echter niet in die mate gebeurd dat anno 1997 over de groeikernen gesproken kan worden als zelfstandige economische eenheden. Dit heeft als gevolg dat de stroom forensenverkeer sindsdien, door het toenemende autobezit en het groeiend percentage werkende vrouwen, alleen maar is toegenomen. Als gevolg van de toenemende congestie op de toevoerswegen naar de grote stad en een groeiend milieubewustzijn, is het afgelopen de-

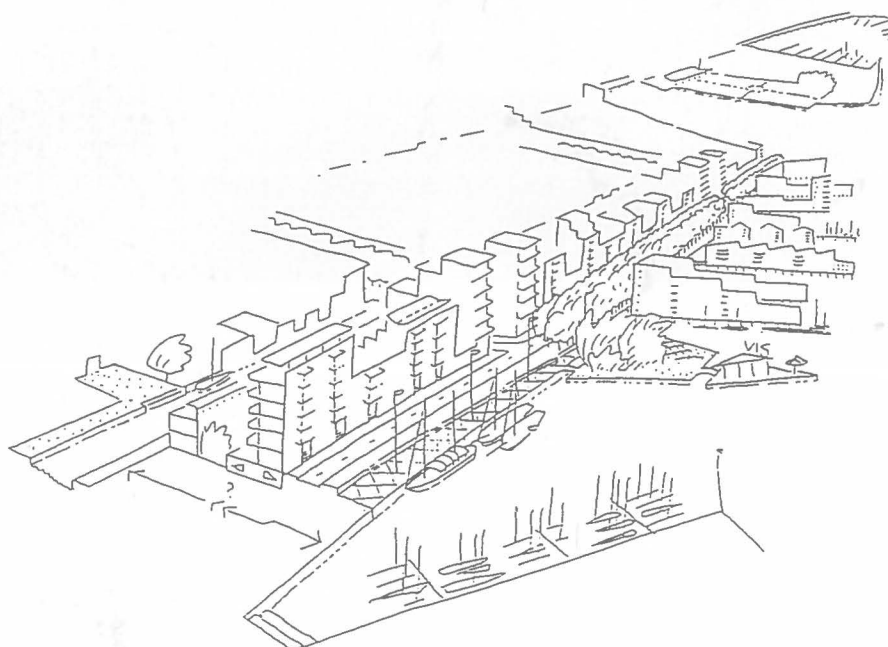
cennium zowel bij een groeiend aantal gezinnen als bij de overheid een heroriëntatie waar te nemen op de grote stad als woonlocatie. De interesse voor het wonen op een zogenaamde VINEX-lokatie (een van rijkswege gestimuleerde stadsuitbreiding aan de rand van bestaand stedelijk gebied) is echter niet eenduidig toe te schrijven aan een specifieke bevolkingsgroep met een homogeen wensenpatroon. Dit blijkt ook niet het geval te zijn bij de nieuwbouwlokatie IJburg, ten oosten van Amsterdam. In deze nieuw te bouwen woonwijk in het IJmeer, die woonruimte moet gaan bieden voor 45.000 bewoners, hoopt men een woonmilieu te bieden dat het ook voor gezinnen met kinderen aantrekkelijk maakt om dicht bij de stad te (blijven) wonen.

ONDERZOEK

Aan de hand van een (woonbeelden)onderzoek onder 22 geïnteresseerde IJburggezinnen, kan een aantal gezinscategorieën onderscheiden worden met elk een eigen wensen- en ver-

wachtingenpatroon. Tussen deze categorieën is echter ook een aantal opvallende overeenkomsten te constateren. Zo is er bij een overgrote meerderheid van de gezinnen sprake van tweeverdienerschap. Hieruit valt niet alleen te concluderen dat het gaat om relatief welvarende Amsterdammers, maar ook dat het juist voor deze groep bezwaarlijk is om de stad te verlaten. Suburbanisatie zou in hun geval immers leiden tot een dubbele forensenbeweging tussen de woon- en werkplek. Ook voor thuiswerkers, die per definitie minder forenzen, blijkt de (sociale) binding met de stad vaak te groot om, omwille van de kinderen, de stad te verlaten.

Het verhuismotief van gezinnen met kinderen is terug te voeren op een tweetal factoren, te weten de *residential stress* of verhuisdwang (de mate van wenselijkheid/noodzakelijkheid van een verhuizing) en de anticipatie op toekomstige gezinssituaties (de mate waarin gezinnen op enigerlei wijze rekening houden met toekomstige veranderingen in de gezinsstructuur). De mate van de verhuisdwang is min of

	anticiperend	gericht op huidige situatie
plussen realiseren	IJburg als droom	IJburg als mooi alternatief
minnen wegwerken	IJburg als goed alternatief	IJburg als toevluchtsoord

meer meetbaar aan de hand van de primaire verhuisredenen die mensen noemen. Enerzijds zijn er mensen die in een toekomstige woning voornamelijk hun huidige woonsituatie willen optimaliseren ('plussen' realiseren), anderzijds zijn er ook mensen die door tekortkomingen in de huidige situatie bijna gedwongen zijn om uit te zien naar een andere woonruimte ('minnen' wegwerken). Te denken valt hierbij aan redenen als gezinsuitbreiding (hetgeen meestal leidt tot de wens om een extra kamer te bewonen), of de behoefte aan veilige speelruimte voor opgroeiende kinderen.

Een andere factor die leidt tot een verschillend wensenpatroon van individuele gezinnen, is de mate van anticipatie op toekomstige omstandigheden. Er is aan de ene kant een vrij duidelijk te onderscheiden groep gezinnen die bij hun woonwensenpatroon uitdrukkelijk rekening houdt met bijvoorbeeld gezinsuitbreiding dan wel -inkrimping of het veranderend ruimtegebruik van opgroeiende kinderen. Anderzijds zijn er ook velen die bij de formulering van hun woonwensen niet verder vooruitkijken dan verbetering van huidige woonsituatie, bezien vanuit de huidige gezinssamenstelling. De combinatie van deze twee factoren leidt tot een viertal gezinscategorieën (zie tabel).

PLUSSEN EN MINNEN

De anticipeerders die 'plussen' willen realiseren (acht respondenten) zijn gezinnen die momenteel redelijk naar tevredenheid wonen, maar in de nabije toekomst (tegen de tijd dat IJburg werkelijk gebouwd wordt) een andere gezinssituatie verwachten. In de meeste gevallen gaat het dan om de mogelijkheid dat (één van) de kinderen het huis gaat verlaten in verband met studie of werk. De veranderende gezinsstructuur is in veel gevallen aanleiding om een begin te maken met een nieuwe levensfase met een fundamenteel andere tijdsbesteding. In het geval van IJburg is deze groep toekomstige *empty-nest-families* vooral gericht op het water van het IJmeer. Daarvoor zijn deze gezinnen bereid om op een (beperkt) aantal voorzieningen in te leveren. Zo is het bezit van een eigen tuin vaak wel een wens, maar is men zeker bereid om deze wens te laten vallen voor een ruim terras, mits de woning aan het water ligt. Ook is men best bereid een paar minuten extra te lopen naar het openbaar vervoer of de winkels. Deze gezinnen zitten in een relatief luxe positie, waardoor er voor hen zeker aan een aantal belangrijke kwaliteitseisen voldaan moet worden alvorens IJburg een echt alternatief wordt.

Een andere groep anticipeerders (vijf respondenten) wordt gevormd door degene die in een toekomstige woning wel rekening houden met een veranderende gezinssituatie, maar doorgaans (nog) niet met het vertrek van (één

van) de kinderen. Zij ervaren hun huidige woonsituatie als ontoereikend en zijn actief op zoek naar een woning die beter kan voldoen aan hun huidige en toekomstige wensen. Vandaar dat ook IJburg binnen hun zoekkader valt, ondanks het feit dat de eerste woningen hier pas in 2001 zullen worden opgeleverd. Zij hopen dat op IJburg meer ruimte geboden kan worden aan de kinderen, zowel binnenshuis als buitenshuis. De woonproblemen van deze gezinnen zijn soms zo groot dat ze de wachttijd van enkele jaren waarschijnlijk te lang zullen vinden en daarom een eventueel aanbod in een andere wijk (nabij de stad) zeer nadrukkelijk in overweging zullen nemen. De derde groep wordt gevormd door de gezinnen die in hun huidige woonsituatie werkelijk grote problemen ervaren (zes respondenten). Hun zoek-spectrum richt zich op vrijwel alles wat neerkomt op een toename van leefruimte voor de kinderen ten opzichte van de huidige, vaak

centraal gelegen, woonsituatie. De woonwensen van deze gezinnen zijn dan ook gericht op een veel kortere termijn, het pragmatisch zoeken van oplossingen voor de huidige obstakels in het woonplezier. Door dit verhuismotief zijn de lokatie en de omgevingsvoorzieningen van de gewenste (gezins)woning van veel minder

Veilige speelruimte voor de kinderen absoluut vereiste voor 'jonge' gezinnen.

belang dan de primaire woonvoorwaarden, zoals het aantal kamers en de mogelijkheid om kinderen buiten te laten spelen. De vierde groep is verreweg het kleinst (slechts

één respondentgezin behoorde tot deze categorie). Zij bestaat uit mensen die met de verhuizing naar IJburg een optimalisatie van hun woongenot proberen te bereiken onder het motto "We willen op IJburg eigenlijk hetzelfde als hier, maar dan aan het water".

SOORTEN

IJburg kan dus rekenen op twee zeer verschillende groepen gezinnen. Aan de ene kant zijn er de gezinnen die zich voorbereiden op een nieuwe levensfase (met of zonder kinderen) en vooral getrokken worden door de extra's die IJburg kan bieden. IJburg is voor deze groep vooral een stedelijke lokatie; de verbindingen naar de binnenstad moeten snel en comforta-

Wonen aan het water, het ideaal voor het "volwassen gezin."

bel zijn, maar bovenal moeten er veel voorzieningen op IJburg zelf zijn. De andere groep wordt gevormd door de jonge gezinnen die vooral op zoek zijn naar een ruime gezinswoning. Bij deze gezinnen spelen vooral zaken als sociale-en verkeersveiligheid een grote rol. Opmerkelijk is bijvoorbeeld het grote enthousiasme voor de gemeenschappelijke (binnen)tuin. De interesse voor beschutte woonvormen zoals de patiowoning (met eigen binnentuin) is daarentegen minimaal. De bereidheid om sommige voorzieningen, zoals de tuin, te delen met anderen biedt mogelijkheden om, middels effectief ruimtegebruik, in relatief hoge dichtheden te bouwen.

Toch zal het echter juist deze groep zijn waarvoor bij de verdere planontwikkeling met veel creativiteit te werk zal moeten worden gegaan, omdat IJburg juist voor hun wensen niet veel extra's (lees; ruimte) kan bieden. De bestaande *suburbs* en de nieuwe woningbouw in bijvoorbeeld het Groene Hart in combinatie met een goede bereikbaarheid, is voor deze categorie zeker zo interessant, omdat deze vaak een aanzienlijk lagere bebouwingsdichtheid kennen.

*Frank den Hertog is werkzaam aan de Universiteit van Amsterdam, faculteit Ruimtelijke Wetenschappen